

Національна валютна система України як складова світової валютної системи

План

1. Національна валютна система України як структурний елемент світової валютної системи.
2. Структура та сучасний стан валютного ринку України.

1. Національна валютна система України як структурний елемент світової валютної системи

Міжнародні валютні відносини – це сукупність грошових відносин, які опосередковують рух товарів і факторів виробництва між країнами та формують самостійну міжнародну фінансову сферу. Вони пов'язані з функціонуванням грошей як світового інструменту, що обслуговує міжнародний кругообіг.

База розвитку валютної системи:

- міжнародний поділ праці,
- товарне виробництво,
- міжнародний кругообіг,
- міжнародний рух факторів виробництва,
- зовнішня торгівля країни, тощо.

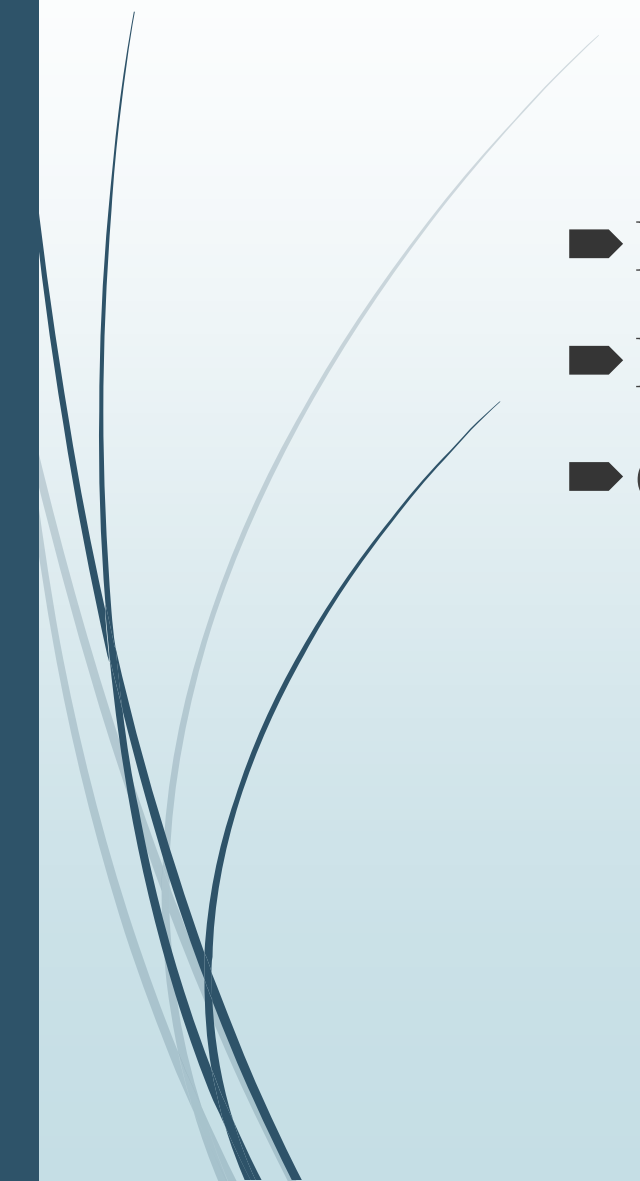
Валютна система це

- ***сукупність грошово-кредитних відносин***, що склалися на основі інтернаціоналізації господарського життя, розвитку світового ринку і закріпленні в міжнародних договірних і державно-правових нормах.
- сукупність двох елементів – ***валютного механізму і валютних відносин***.

Валютні відносини – повсякденні зв'язки фізичних і юридичних осіб, банків та організацій на валютних і грошових ринках з метою здійснення міжнародних розрахунків, кредитних і валютних операцій.

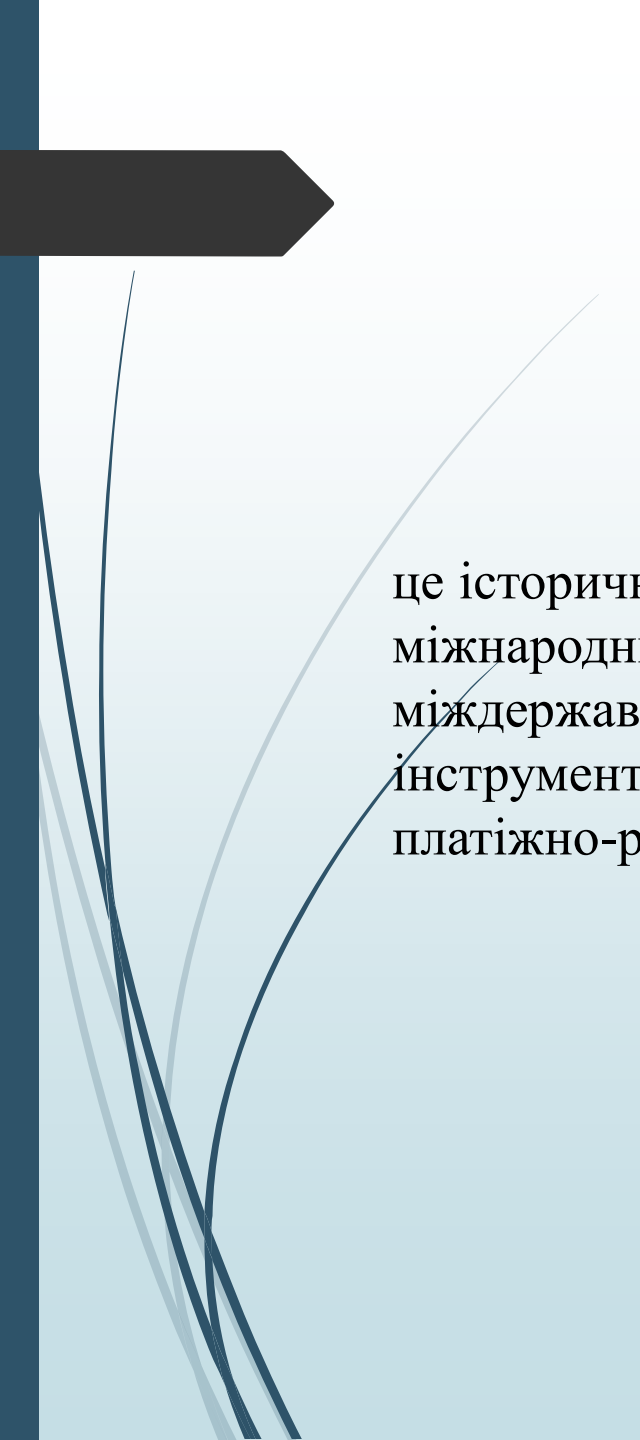
Типи валютних систем

- Національна
 - Регіональна
 - Світова валютні системи
-

Національна валютна система

Це форма організації відносин національної грошової одиниці з валютами інших країн на основі національного законодавства, але з урахуванням норм міжнародного права. Національна валютна система регулює валютні відносини на рівні суб'єктів господарювання і держави.

Світова валютна система

це історично форма організації валютно-фінансових відносин, обслуговуючих міжнародний рух товарів і чинників виробництва і закріплена міждержавними домовленостями, що склалася. Це сукупність способів, інструментів і міждержавних органів, за допомогою яких здійснюється платіжно-розрахунковий оборот в рамках світового господарства.

Основні елементи національної і світової валютних систем

Національна валютна система	Світова та регіональна валютні системи
• Національна валюта	• Резервні валюти, міжнародні рахункові валютні одиниці
• Умови конвертування національної валюти	• Умови взаємного конвертування валют
• Паритет національної валюти	• Уніфікований режим валютних паритетів
• Режим курсу національної валюти	• Регламентація режимів валютних курсів
• Наявність чи відсутність валютних обмежень, валютний контроль	• Міждержавне регулювання валютних обмежень
• Національне регулювання міжнародної валютної ліквідності країни	• Міждержавне регулювання міжнародної валютної ліквідності
• Регламентація використання міжнародних кредитних засобів обігу	• Уніфікація правил використання міжнародних кредитних засобів обігу
• Регламентація міжнародних розрахунків країни	• Уніфікація основних форм міжнародних розрахунків
• Режим національного валютного ринку та ринку золота	• Режим світових валютних ринків та ринку золота
• Національні органи, що керують та регулюють валютні відносини країни	• Міжнародні організації, які здійснюють міждержавне валютне регулювання

Валюта - це не новий вид грошей, а особливий спосіб їхнього функціонування, коли національні гроші опосередковують міжнародні торгові і кредитні відносини. Таким чином, гроші, які використовуються в міжнародних економічних відносинах, стають валютою.

Національна валюта - встановлена законом грошова одиниця даної держави.

До іноземної валюти відносять іноземні банкноти і монети, а також вимоги, виражені в іноземних валютах у вигляді банківських вкладів, векселів або чеків.

Класифікація валют

Критерій	Види валют
1. За статусом валюти	Національна
	Іноземна
	Міжнародна
	Регіональна
2. За відношенням до валютних запасів країни	Резервна
	Інші валюти
3. За режимом використання	Вільноконвертована
	Частково конвертована (зовнішньо або внутрішньо конвертована)
	Неконвертована
4. За видами валютних операцій	Валюта ціни контракту
	Валюта платежу
	Валюта кредиту
	Валюта клірингу
	Валюта векселю
5. За відношенням до курсів інших валют	Сильна (тверда)
	Слабка (м'яка)
6. За матеріальною формою	Готівкова
	Безготівкова
7. За принципом побудови	«Кошикового» типу
	Звичайна

Конвертованість – це загальноекономічна категорія, що включає в себе широке коло проблем, які не зводяться тільки до операцій з обміну валют.

Конвертованість передбачає *відкритість економіки, лібералізацію зовнішньоекономічних зв'язків, вільну міграцію праці і капіталу*, при цьому збалансованість експортних та імпорتنих операцій досягається економічними методами.

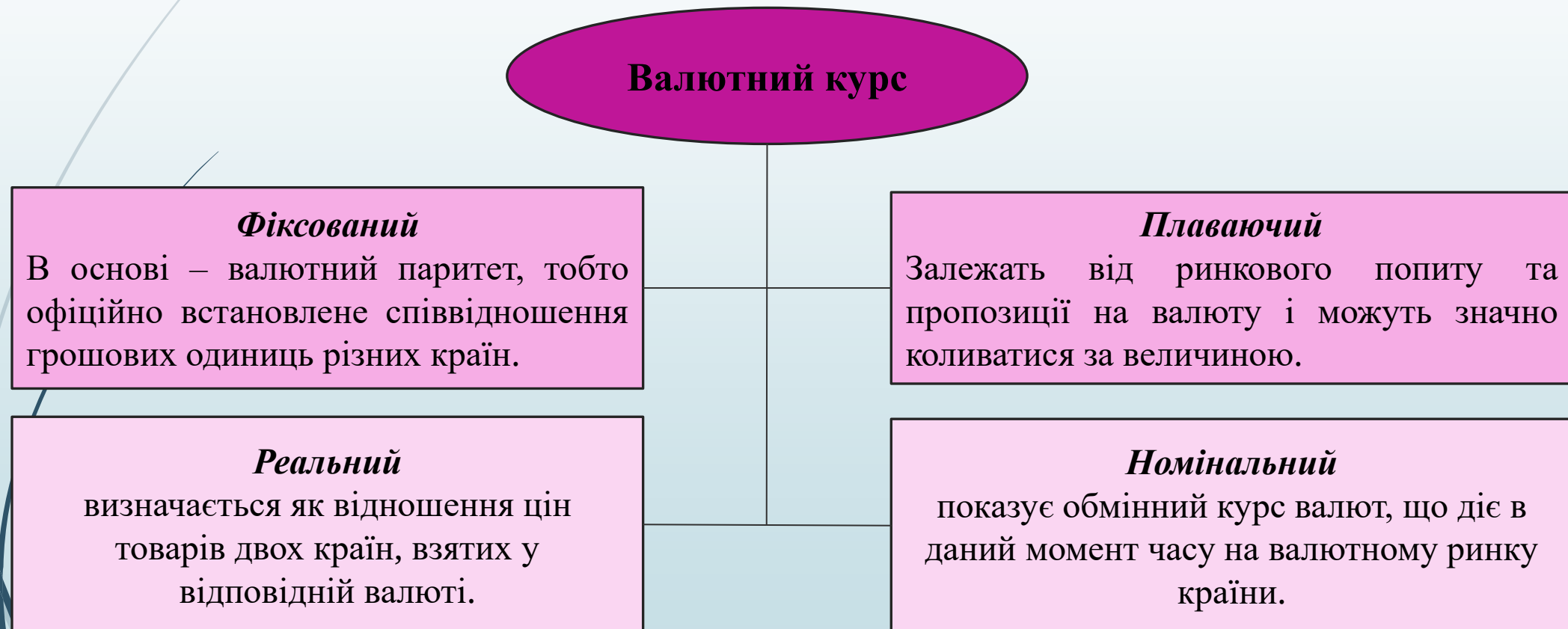
Валюта за ступенем конвертованості

Вільно конвертовані валюти – можуть вільно (без будь-яких обмежень) використовуватися за кордоном за всіма видами операцій платіжного балансу.

Частково конвертовані валюти:

1. **внутрішньо конвертовану валюту** яка має можливість вільного обміну на іноземну тільки на території своєї країни.
2. **валюта з зовнішньою конвертованістю**, за якої дозволяється використання національної валюти в міжнародних розрахунках за окремими видами операцій платіжного балансу і переважно для нерезидентів.

Валютний курс – вартість грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни. Він необхідний для обміну валют при торгівлі товарами і послугами, русі капіталів і кредитів; для порівняння цін на світових товарних ринках, а також вартісних показників різних країн; для періодичної переоцінки рахунків в іноземній валюті фірм, банків, урядів і фізичних осіб.

Еволюція світової валютної системи

Назва	Нормативний акт	Характеристика
<i>Паризька валютна система</i>	Міжнародна угода на конференції в Парижі (1867 р.)	• золото - єдина форма світових грошей; • основа валютної системи - золотомонетний (золотий) стандарт; • система з фіксованими курсами.
<i>Генуезька валютна система</i>	Міждержавна умова Генуезької міжнародної економічної конференції (1922 р.)	• основа системи - золото та девізи (іноземні валюти); • золоті паритети були збережені; • валютні курси вільно коливалися; • валютне регулювання здійснювалось у формі міжнародних конференцій, нарад, активної валютної політики.
<i>Бреттон-Вудська валютна система</i>	Міжнародна конференція в Бреттон-Вудсі (1944р.)	• основа - золотовалютний стандарт; • установлення фіксованих паритетів, погоджених в рамках МВФ, на основі яких порівнювалися і обмінювалися валюти; • конвертованість валют, свобода і багатосторонність платежів за поточними операціями; • заборона вільної (приватної) купівлі-продажу золота.
<i>Ямайська валютна система</i>	Міжнародна Ямайська конференція (1978 р.)	• закріплена відмова від фіксованих паритетів (1973 р. були введені плаваючі валютні курси); • спирається на СДР (колективну валюту МВФ); • дозволяє як фіксовані, так і плаваючі валютні курси або їх змішаний варіант; • наявність замкнутих валютних блоків; • права МВФ по нагляду за валютними курсами розширені.

Проблеми діючої світової валютної система

- ▶ Ямайська валютна система базується на американському доларі як світовій резервній валюті.
- ▶ В умовах кризи світова валюта має бути стабільною, виконуючи функції захисту накопичень від знецінення та міри вартості, проте уряд США з метою стимулювання ділової активності допустив «перевиробництво» грошових знаків, що призводить до їх знецінення. Відтак монетарна політика США не враховує інтереси світової спільноти в цілому

Сучасні елементи валютної системи України

Елементи	Валютний механізм України
Національна валюта	Гривня (українська гривня) за ISO 4217 UAH (980)
Режим валютного курсу	Плаваючий режим валютного курсу
Режим валютних обмежень	На сьогодні ще існує достатня кількість валютних обмежень, направлених на стабілізацію і підтримку цінової конкурентоспроможності гривні ^[1] .
Умови конвертованості	Гривня є конвертованою лише за поточними операціями платіжного балансу
Регулювання міжнародної валютної ліквідності	Золотовалютні резерви НБУ, резервна позиція в МВФ, державні цінні папери в іноземних банках
Регламентація використання кредитних засобів	Застосовуються уніфіковані міжнародні норми, що регламентують використання, зокрема, міжнародних факторингових та лізингових операцій.
Режим міжнародних розрахунків	Застосовуються уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів, інкасо та векселів. Здійснення операцій з чеками регулюється національним законодавством та нормативно-правовими актами України [110].
Режим валютного ринку та ринку золота	Функціонує лише позабіржовий валютний ринок. Ринок золота не розвинений в повній мірі.
Національні органи регулювання та контролю за валютно-фінансовими відносинами	Кабінет Міністрів України, НБУ, Державна податкова інспекція України, Міністерство зв'язку України, Державна митна служба України та ін.

Валютна система України має фінансові ресурси у таких формах:

1. *Державний валютний фонд, що формується Кабінетом Міністрів України за рахунок:*

- коштів держбюджету, купівлею валютних цінностей на міжбанківському валютному ринку;
- кредитів в іноземній валюті в межах державного боргу й інших джерел, передбачених законодавством.

2. *Децентралізовані валютні фонди місцевих органів влади.*

3. *Децентралізовані валютні фонди комерційних і некомерційних організацій.*

4. *Валютні ресурси населення.*

2. Структура та сучасний стан валютного ринку України

Валютний ринок України - це сукупність відносин у сфері торгівлі валютними цінностями в Україні між суб'єктами валютного ринку України (далі - суб'єкти ринку), між суб'єктами ринку та їх клієнтами (уключаючи банки-нерезиденти), між суб'єктами ринку і Національним банком України (далі - НБ), а також між НБ і його клієнтами, у яких суб'єкти ринку або НБ є стороною договору з купівлі, продажу або обміну валютних цінностей.

- **Центральний контрагент** - клірингова установа, що має право на провадження клірингової діяльності центрального контрагента відповідно до [Закону України](#) "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" та отримала ліцензію Національного банку на здійснення розрахунків за валютними операціями на умовах "своп", а також інших валютних операцій, необхідних для здійснення/забезпечення таких розрахунків у межах клірингової діяльності центрального контрагента.

Кліринг — це процедура проведення безготівкових розрахунків між країнами, компаніями, банківськими установами за товари, послуги, акції та ін.

Чинники, що визначають кон'юнктуру валютного ринку

1. Курсоутворюючі чинники (базові):

- стан платіжного балансу країни;
- обсяги ВВП, який виробляється в країні;
- внутрішня і зовнішня пропозиція грошей;
- процентні ставки в країнах, валюти яких порівнюються;
- співвідношення внутрішніх цін країни з зовнішніми.

2. Регулюючі чинники:

- заходи прямого державного регулювання (фіскально-бюджетна політика, квотування та ліцензування, грошово-кредитна політика, регулювання цін, інтервенційна політика, розподіл валюти тощо);
- структурні чинники.

3. Чинники кризового характеру:

- дефіцит державного бюджету;
- безконтрольна емісія та інфляція;
- штучне і надмірне регулювання цін;
- висока монополізація виробництва.

► **Валютні операції** - будь-які платежі, пов'язані з переміщенням валютних цінностей між суб'єктами валютного ринку

1. За терміном здійснення платежу з купівлі-продажу валюти:

- касові, або операції з негайною поставкою;
- строкові.

2. За механізмом здійснення операцій:

- операції *spot*;
- *форвардні* операції;
- *ф'ючерсні* операції;
- *опційні* операції.

3. За цільовим призначенням:

- операції з метою одержання валюти для здійснення платежів за міжнародними розрахунками;
- операції з метою страхування від валютних ризиків (операції хеджування);
- операції з метою одержання прибутку або спекулятивні операції.

4. За формою здійснення:

- безготівкові;
- готівкові.

5. За масштабами операцій:

- оптові (здійснюються між банками);
- роздрібні (здійснюються між банками та їх клієнтами)

Валютний ринок України

Перший етап (1991-1994 рр.) :

- 1) участь в валютному союзі з росією (російський рубль використовувався як спільна валюта для обслуговування безготівкового обігу);
- 2) впровадження купонів багаторазового використання, які було введено в готівковий обіг у січні 1992 р., розміри емісії якого визначалися у відповідності з російськими кредитними лініями;
- 3) розірваність готівкового і безготівкового обігу;
- 4) впровадження національної платіжної системи;
- 5) налагодження банківської систему з єдиним емісійним центром;
- 6) створення механізму міждержавних розрахунків;
- 7) поява українського валютного ринку;
- 8) започаткування золотовалютних резервів;
- 9) становлення регулюючих органів;
- 10) формування законодавчої бази функціонування ринку;
- 11) значні темпами девальвації національної валюти;
- 12) фіксація валютного курсу зі створення подвійного ринку;
- 13) використання декількох режимів обмінного курсу — від множинного до фіксованого з подальшим переходом до керованого плаваючого курсу.

Другий етап (1995-1998 рр.):

- 1) лібералізація проведення валютних операцій;
- 2) стабілізація інфляційних процесів національної грошової одиниці і, як наслідок, стабілізація валютного курсу;
- 3) проведення грошової реформи: введення гривні;
- 4) значна ревальвація реального курсу гривні впродовж 1996-1997 рр., яка створила підстави для девальвації гривні в 1998 р.;
- 5) використання НБУ ринкових інструментів регулювання валютного ринку;
- 6) значна девальвація національної валюти, що висвітлює приховані проблеми та недосконалість механізму функціонування валютного ринку;
- 7) початок практики впровадження валютних коридорів;
- 8) фінансова криза та девальвація гривні, її фактична прив'язка до долара США.

Третій етап (1999 – 2008 рр.):

- 1) скасування валютного коридору і введення режиму керованого плаваючого курсу з інтервенціями НБУ;
- 2) поступова ревальвація національної валюти (на 8-10% протягом 1999-2001 рр., і ще на 12% протягом 2008 р.);
- 3) введенням обмежень щодо пропозиції гривні: підвищення рівня резервування (30 %); встановлення кредитної стелі; підвищення облікової ставки; обмеження обсягів одноразового продажу готівкової валюти; помірним рівнем інфляції та емісії грошової маси;
- 4) Позитивні тенденції розвитку ринку – зростанням обсягів ринку з 8063,78 млн. доларів США в 1999 році до 13052,62 млн. доларів США 2001 р.
- 5) поповнення золотовалютних резервів НБУ за рахунок викупу надлишкової пропозиції іноземної валюти.

Четвертий етап (з 2009 р.)

- 1) фінансова криза та рейдерські атаки на ряд комерційних банків;
- 2) скорочення угод на валютному ринку;
- 3) зростання зовнішньої заборгованості, особливо короткострокової, інфляції, зростання від'ємного сальдо рахунку поточних операцій, скорочення обсягів ВВП;
- 4) девальвація національної валюти та поступове вирівнювання сальдо платіжного балансу;
- 5) втеча капіталів з країни (збільшення обсягів ПЗІ з України у 2008 р.);
- 6) надання кредитів МВФ;
- 7) введення ряду обмежувальних заходів щодо купівлі іноземної валюти.

Регулювання валютного ринку

Валютне регулювання – це сукупність норм та правил, установлених органами валютного регулювання у законодавчому чи адміністративному порядку, які спрямовані на регулювання потоків капіталу в країну та за її межі, а також валютних операцій, що здійснюються у межах держави з метою підтримання стабільності курсу національної грошової одиниці, достатнього рівня валютних резервів і збалансованості міжнародних платежів.

Грошова одиниця – законодавчо встановлений грошовий знак країни, головний елемент національної грошової системи, одиниця грошової лічби, за допомогою якої визначаються ціни, тарифи та інші вартісні показники.

Грошова одиниця України – гривня.
Забезпечення її стабільності – головна функція НБУ.

Нормативно-правова база валютного регулювання:
ЗУ «Про Національний банк України»
ЗУ «Про валюту та валютні операції» (від 7 липня 2018р.)

Мета валютного регулювання :

1. Підтримання рівноваги платіжного балансу;
2. Забезпечення стійкості національної валюти;
3. Концентрація валютних цінностей у країні для вирішення поточних і стратегічних цілей економічного розвитку.

Об'єкти валютного регулювання:

- валютний курс;
- операції з валютними цінностями.

Механізм встановлення валютного курсу

Щоденно:

- для конвертованих валют, які широко використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями,
- валют країн - членів ЄС,
- для іноземних валют інших країн, які є головними зовнішньоторговельними партнерами України

Один раз на місяць повторно:

- для СПЗ

Один раз на місяць:

- для інших іноземних валют

Офіційний курс гривні до іноземних валют розраховується до таких валют:

1. До долара США	на підставі котирування валюти на міжбанківському валютному ринку, а також з урахуванням інформації про діючий офіційний курс НБУ та про проведені ним операції з купівлі-продажу іноземних валют;
2. До інших вільно конвертованих валют, які широко використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями та продаються на головних валютних ринках світу	- на підставі інформації про щоденний фіксинг Європейського центрального банку поточних крос-курсів валют до євро та поточні крос-курси відповідних валют до долара США на міжнародних валютних ринках;
3. До вільно конвертованих валют, які обмежено використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями та не продаються на головних валютних ринках світу, а також до неконвертованих іноземних валют	- на підставі інформації про крос-курси, розраховані відповідно до курсу гривні до долара США та курси національних валют до долара США, встановлені центральними (національними) банками держав СНД та Балтії; крос-курси, розраховані відповідно до курсу гривні до долара США, та поточні кроскурси відповідних валют до долара США на міжнародних валютних ринках.

Види операцій з валютними цінностями, дозволені в Україні

```
graph TD; A[Види операцій з валютними цінностями, дозволені в Україні] --> B[Операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України.]; A --> C[Операції, пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності.]; A --> D[Операції, пов'язані зі ввезенням, перерахуванням та вивозом з території країни валютних цінностей.];
```

Операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України.

Операції, пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності.

Операції, пов'язані зі ввезенням, перерахуванням та вивозом з території країни валютних цінностей.

Державні органи валютного регулювання та контролю в Україні

1. Національний банк України:

- головний орган системи валютного регулювання, який реалізує валютну політику України, здійснює зберігання та використання золотовалютного резерву;
- контролює дотримання ліміту зовнішнього економічного боргу України;
- визначає ліміти заборгованості в іноземній валюті уповноважених банків нерезидентам;
- видає обов'язкові до виконання нормативні акти щодо операцій на валютному ринку України;
- забезпечує публікацію банківських звітів про власні операції та операції уповноважених банків;
- встановлює єдині форми обліку, звітності та валютні операції, порядок контролю за їх достовірністю та своєчасністю подання;
- встановлює способи визначення і використання валютних (обмінних) курсів іноземних валют, курсів валютних цінностей;

НБУ здійснює операції на міжбанківському валютному ринку для покриття структурного дефіциту іноземної валюти та обмеження курсових коливань.

Офіційний курс гривні до іноземних валют та **курс банківських металів** розраховується НБУ.

Кабінет Міністрів України:

- забезпечує виконання бюджетної та податкової політики в частині, що стосується руху валютних цінностей, бере участь у складанні та контролі за виконанням платіжного балансу країни;
- визначає ліміт зовнішнього державного боргу України;
- забезпечує формування і є розпорядником державного валютного фонду України;
- визначає порядок використання надходжень у міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях у торговельному обороті з іноземними державами, а також у неконвертованих іноземних валютах, які використовуються у неторговельному обороті з іноземними державами.

Уповноважені банки

- здійснюють контроль за валютними операціями, що проводяться резидентами й нерезидентами через їхні банки;

Державна фіскальна служба України

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику;
- фінансовий контроль за валютними операціями, що проводяться резидентами і нерезидентами на території України;
- забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи;
- здійснює контроль за додержанням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України

Міністерство інфраструктури

- орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері надання послуг поштового зв'язку;
- здійснює контроль за додержанням правил поштових переказів та пересилання валютних цінностей через митний кордон України.

Валютна інтервенція — це пряме втручання НБУ у функціонування валютного ринку за допомогою купівлі-продажу іноземної валюти з метою впливу на курс національної грошової одиниці.

Девальвація — це інструмент валютної політики, який передбачає зниження курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют або міжнародних розрахункових одиниць.

Ревальвація — це інструмент валютної політики, який передбачає підвищення курсу національної валюти до іноземних валют або міжнародних розрахункових одиниць. Цей процес відображає підвищення купівельної спроможності національної валюти щодо іноземних валют.

Диверсифікація валютних резервів — це інструмент валютної політики, який передбачає регулювання структури офіційних валютних резервів шляхом включення до їхнього складу іноземних валют різних країн.

Встановлення режимів конвертованості валют — це інструмент валютної політики, що передбачає визначення порядку встановлення і зміни курсового співвідношення валют різних країн

Валютні обмеження – це методи прямого валютного регулювання, система адміністративних заходів з лімітування та регламентація операцій резидентів і нерезидентів з валютою та іншими валютними цінностями.

Види валютних обмежень

1. Обмеження у сфері здійснення поточних (господарських) операцій:

- обмеження можливості експортерів використовувати валютну виручку або обов'язковий (повний чи частковий) продаж її НБУ;
- обмежувальний характер продажу іноземної валюти імпортеру; у деяких країнах імпортер зобов'язаний внести на депозит певну суму національної валюти для одержання валютної ліцензії;
- заборона розрахунків у національній валюті з нерезидентом та за кордоном;
- обмеження на форвардну купівлю імпортерами іноземної валюти;
- заборона оплати імпорту деяких товарів іноземною валютою;
- регламентація термінів платежів та поставок по експортно-імпортних операціях;
- наявність кількох валютних курсів - диференційовані курсові співвідношення по різних видах операцій, товарних групах і регіонах.

2. Обмеження у сфері фінансових операцій:

- лімітування вивезення іноземної чи національної валюти, цінних паперів, золота;
- контроль за здійсненням інвестицій за кордон;
- контроль за залученням іноземних кредитів;
- регулювання інвестицій нерезидентів;
- обмеження ввезення валюти до країни.

Лібералізація валютного регулювання Національним банком України

Дорожня карта валютної лібералізації валютних обмежень (НБУ, МВФ, 2019 р.) передбачає покрокове зняття усіх валютних обмежень відповідно до темпів поліпшення макроекономічних умов в Україні, а також прийняття низки законів, спрямованих на підвищення якості регулювання небанківського фінансового ринку і попередження непродуктивного відпливу капіталу з країни. **Немає часових рамок.**

Кінцева мета – зняття всіх наявних обмежень і перехід до режиму вільного руху капіталу, який стане підґрунтям для полегшення ведення бізнесу та інвестиційного клімату в Україні, припливу іноземного капіталу, стійкого економічного зростання.

2019р

Введення в дію нового Закону України «Про валюту і валютні операції» - це ...

«Безвіз для капіталу»:
свобода для суб'єктів валютних операцій вирішувати коли проводити такі операції без дозволу регулятора

Можливість для пришвидшення валютної лібералізації: скасовано низку обмежень одночасно із введенням в дію Закону

Просте, прозоре, несуперечливе валютне регулювання як крок до покращення інвестиційного клімату

Запорука фінансової стабільності: інші обмеження Національний банк буде скасовувати поступово за сприятливих макроекономічних умов

Підтвердження спроможності України бути частиною Європи: виконання зобов'язань щодо вільного руху капіталу за Угодою про асоціацію з ЄС

Здатність Національного банку попереджати і долати фінансові кризи незалежно від їх природи та створювати умови для економічного зростання

Закон України «Про валюту і валютні операції»: нова ліберальна модель валютного регулювання

Основні положення	Коментар
1 Свобода проведення валютних операцій	Дозволено все, що прямо не заборонено законодавством
2 Валютні цінності	- Національна валюта - Банківські метали - Іноземна валюта
3 Усі розрахунки в гривні, крім	- Іноземних інвестицій - Операцій небанк. установ - Операцій банків - Інші операції (МКУ, нпа НБУ)
4 Лише два типи ліцензій	- Банківська (надає банкам право проводити валютні операції) - Валютна – для небанківських фінансових установ
5 Валютний нагляд	- Органи: НБУ, ДФС - Агенти: уповноважені установи - Ризик-орієнтований підхід
6 Заходи захисту	- Підтвердження ознак кризових явищ Радою НБУ - Строк – до 6 місяців (з можливістю пролонгації) - Звітування

Принципи валютного регулювання

1) свобода здійснення валютних операцій, що передбачає:

- право фізичних та юридичних осіб - резидентів укласти угоди з резидентами та (або) нерезидентами та виконувати зобов'язання, пов'язані з цими угодами, у національній валюті чи в іноземній валюті, у тому числі відкривати рахунки у фінансових установах інших країн;
- право фізичних та юридичних осіб - резидентів придбавати валютні цінності, активи за кордоном, переміщувати через митний кордон України валютні цінності;
- запровадження обмежень і заходів захисту виключно з підстав та у порядку, визначених законом, з метою забезпечення стабільності фінансової системи і рівноваги платіжного балансу України;
- недопущення неправомірного і необґрунтованого втручання держави у валютні операції;

2) ризикоорієнтованість, прозорість, достатність та ефективність валютного регулювання, що реалізується шляхом:

- спрямованості на забезпечення фінансової стабільності, економічного і соціального розвитку;

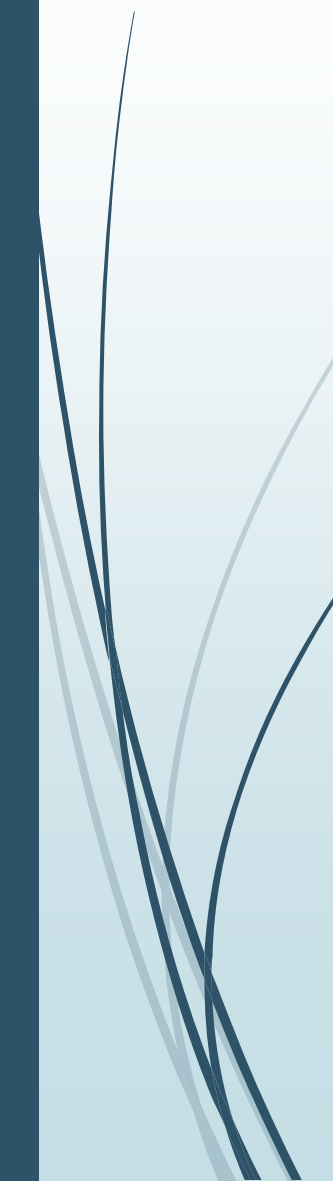
- відповідності заходів захисту, строків їх запровадження та обсягів, пов'язаних з ними валютних обмежень масштабам і структурі системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності;
- обґрунтованості запровадження та подовження строку дії заходів захисту;
- тимчасового характеру дії заходів захисту;
- підзвітності та публічності Національного банку України під час запровадження заходів захисту, подовження строку їх дії, оцінки результативності застосування заходів захисту;
- пріоритетності менш дискримінаційних інструментів валютного регулювання над більш дискримінаційними та пропорційності застосування таких інструментів;
- пріоритетності ринкових інструментів валютного регулювання над адміністративними;

3) самостійність та ринковість валютного регулювання, що передбачає:

- гнучкість валютного курсу;
- незалежність Національного банку України у формуванні та реалізації валютної і монетарної політики у межах, визначених законом.

Нововведення:

1. **Збільшено граничний строк здійснення розрахунків** за операціями до 365 днів та встановлено операції, на які цей строк не розповсюджується;
2. **Скасовано валютний нагляд** для експортно-імпортних операцій до 150 тис. грн., а у подальшому цю суму збільшено до 400 тис. грн.;
3. **Скасовано норму обов'язкового продажу валюти бізнесом**;
4. **Скасовано вимогу щодо попереднього резервування коштів** у гривні для купівлі валюти (так звану T+1);
5. **Скасовано ліміти на репатріацію** інвестицій та дивідендів (були у сумі 5 млн. євро та 12 млн. євро в місяць відповідно);
6. **Скасовано індивідуальні ліцензії** – замінено системою е-лімітів (€2 млн. в рік для юридичних осіб, €200 тис. в рік для фіз. осіб);
7. **Скасовано санкції** у вигляді припинення ЗЕД за порушення строків розрахунків;
8. **Скасовано заборону на дострокове погашення** зовнішніх запозичень (кредитів, позик);
9. **Дозволено укладання форвардів для хеджування ризиків** зміни курсу за експортно-імпортними та борговими операціями (з поставкою валюти та розрахунків);
10. **Дозволено юридичним особам-нерезидентам відкривати рахунки в банках України**;
11. **Реєстрацію зовнішніх запозичень замінено на повідомчий характер** - надання інформації (по суті скасовано дозвільну систему);

-
-
12. **Дозволено фізичним особам купівлю іноземної валюти/БМ** без обмеження суми такої операції у касах та системах онлайн-банкінгу (було - до 150 тис. грн. на день в еквіваленті) та, у зв'язку з цим знято всі обмеження, що пов'язані із цією збіркою, зокрема на проведення операцій своп, форвард та розрахунки в іноземній валюті за операціями з купівлі облігацій внутрішньої державної позики.
 13. **Дозволяється банкам продавати державні ЦП, номіновані в іноземній валюті**, своїм клієнтам як в гривні, так і в іноземній валюті. Купівля банками таких цінних паперів у клієнтів (крім банків) може здійснюватися лише у гривнях Крім випадків купівлі у фізичних осіб.
 14. **Дозволяється банкам укладання валютних СВОПів** з резидентами та нерезидентами;
 15. **Дозволяється фізичним особам переказувати іноземну валюту** за кордон без відкриття рахунку, якщо сума переказу не перевищує екв. 400 тис. грн. в день (раніше – екв. 15 тис. грн. та 150) ;
 16. **Збільшено ліміт на купівлю БМ юридичними особами** з 3,21 тр. унції на тиждень (100г) до еквіваленту 400 тис. грн на день. Ліміт не розповсюджується на операції з купівлі БМ юридичних осіб, що ведуть господарську діяльність, пов'язану з використанням БМ;
 17. **Юридичним особам дозволяється ввіз вивіз готівкової ІВ та БМ** (якщо це передбачено їх статутом);
 18. **Дозволяється проведення платежів у іноземній валюті** за операціями зі страхування життя;
 19. **Лібералізовано операції за ЛОРО рахунком** – дозволяється здійснювати інвестиції та кредитувати резидентів з рахунку ЛОРО в гривнях банка-нерезидента;

-
20. **Купівля валюти в межах залишку на ЛОРО рахунку** – банкам-нерезидентам дозволено купувати валюту на всю суму залишку в гривнях на рахунку;
 21. **Банки-нерезиденти можуть проводити операції купівлі/продажу іноземної валюти за гривні за договорами, укладеними в іноземних юрисдикціях (розрахунки в гривнях через рахунки ЛОРО в Україні)**
 22. **Накопичення валюти для погашення зовнішніх запозичень, а також для здійснення погашення власних цінних паперів, випущених за межами України** - дозволяється купувати і накопичувати ІВ на рахунку для виплат по зовнішнім запозиченням;
 23. **Скасовано подвійний контроль (при надходженні ВМД до іншого банку) – валютний нагляд здійснює лише банк, який отримав ВМД;**
 24. **Здійснювати інвестиції в Україну дозволено в валютах 1-ї та 2-ї груп класифікатора валют та гривнях;**
 25. **Заборонено резидентам переказувати кошти для розміщення на власному рахунку, надання кредитів (позик, фінансової допомоги) нерезидентам, здійснення інвестицій в країну агресор/окупант, офшорні зони та країни, що не виконують/не належно виконують рекомендації FATF;**
 26. **Уніфіковано переміщення валютних цінностей через кордон – обов'язкове декларування для всіх цінностей вартістю в €10 тис. та більше (за курсом НБУ);**
 27. **Запроваджено ризик-орієнтований валютний нагляд**

Пом'якшення валютних обмежень за умов війни

Мета:

поліпшення роботи готівкового сегменту валютного ринку, збільшення можливостей отримувати сучасні види реабілітації за кордоном для воїнів, постраждалих від бойових дій та інших категорій населення, а також створення умов для реструктуризації зовнішніх кредитів державними компаніями.

Збільшення пропозиції готівкової іноземної валюти.	З цією метою розширено можливості для банків та небанківських фінансових установ здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти.
Розширення переліку медичних послуг, для оплати яких населення може здійснювати транскордонні перекази	до відповідного переліку додано послуги з реабілітації, а також послуги з придбання протезів та їхніх комплектуючих, встановлення, сервісного обслуговування та ремонту протезів.
Розблокування платежів за зовнішніми боргами, реструктуризованими за погодженням Уряду України	надано змогу державним підприємствам та господарським товариствам (100% акцій яких належать державі) переказувати кошти за кордон з метою виконання зобов'язань перед нерезидентом за кредитом чи позикою

Однак наразі все ще залишається значна частина обмежень, які Національний банк України застосовує у якості заходів захисту відповідно до Закону. Основними з них (з урахуванням тих, які згадувалися раніше) є:

- Купівля валюти юридичними особами під зобов'язання та пов'язані з цим інші обмеження (обмеження щодо проведення операцій своп та форвард на умовах купівлі іноземної валюти під контракти ЗЕД та внутрішні кредити, купівля валюти через один банк, використання купленої валюти у визначений НБУ строк);
- Купівля банківських металів без фізичної поставки на ВРУ на суму, що неперевисує незначний розмір (400 тис.грн. в еквіваленті) протягом календарного дня в межах банку на одного клієнта), крім операцій юридичних осіб умови, що така купівля обумовлена господарською діяльністю цих осіб
- Ліміти на проведення капітальних операцій, Ліміти встановлено за операціями резидентів з переказу коштів з України/на поточні рахунки нерезидентів_ЮО в Україні:
 1. за операціями ФО-резидентів - протягом календарного року на загальну суму до 200 тис.євро (або еквівалент в іншій ін.валюті/гривні);
 2. за операціями резидентів-ЮО (ФО-підприємців) протягом календарного року на загальну суму до 2 млн.євро (або еквівалент в іншій ін.валюті/гривні);

Е-ліміти: практика застосування

сума ліміту	суб'єкт валютної операції	особливості
200 тис. євро на рік	фізична особа	Лімітується 4 види операцій: інвестиції за кордон, страхування життя, розміщення коштів на закордонних рахунках, надання коштів нерезидентам у
2 млн. євро на рік	Юридичні особи/ФОП	Лімітується низка валютних операцій (інвестиції за кордон, розміщення коштів на закордонних рахунках, надання коштів нерезидентам у позику, виплата бонусів тощо)
новий вид ліміту (як пом'якшення з 20.07.2021 року)		
100 тис. євро протягом одного дня	Юридичні особи/ФОП	Ліміт діє на купівлю іноземної валюти без зобов'язань (за станом на 20.12.2021 такий обсяг складає 856 101 365 євро)

Е-ліміти: практика застосування

	Рік	Здійснення інвестиції за кордон	Розміщення коштів на власному рахунку за межами України	Позика, кредит, у тому числі поворотна допомога нерезиденту	Інша валютна операція	Усього за рік
Операції фізичних сіб, євро (екв.)	2019	22 755 221	87 371 405	297 526	112 465	110 536 617
	2020	108 850 676	161 528 540	2 812 654	244 532	273 436 403
	2021	242 791 022	334 437 925	5 117 169	478 058	582 824 174
	Загалом (2019-2021)	374 396 920	583 337 870	8 227 349	835 054	966 797 194
	Рік	Здійснення інвестиції за кордон	Розміщення коштів на власному рахунку за межами України	Позика, кредит, у тому числі поворотна допомога нерезиденту	Інша валютна операція	Усього за рік
Операції юридичних осіб, євро (екв.)	2019	38 160 749	8 364 536	7 319 404	18 896 826	72 741 516
	2020	37 067 456	2 277 862	20 219 955	31 349 281	90 914 554
	2021	63 756 743	5 952 273	46 270 550	63 000 041	178 979 607
	Загалом (2019-2021)	138 984 948	16 594 671	73 809 910	113 246 148	342 635 676

Валютний контроль на валютний нагляд – це зміна вивіски?

Валютний контроль

Формальний підхід

- Мінімум власного аналізу та відповідальності
- Контроль всіх операцій без виключень
- Check-list: перевірка наявності документів із затвердженого переліку

Валютний нагляд

- Базується на власному аналізі та відповідальності
- Ризик-орієнтований підхід
- Аналіз суті операції, а не форми

Індикатори для виявлення сумнівних операцій

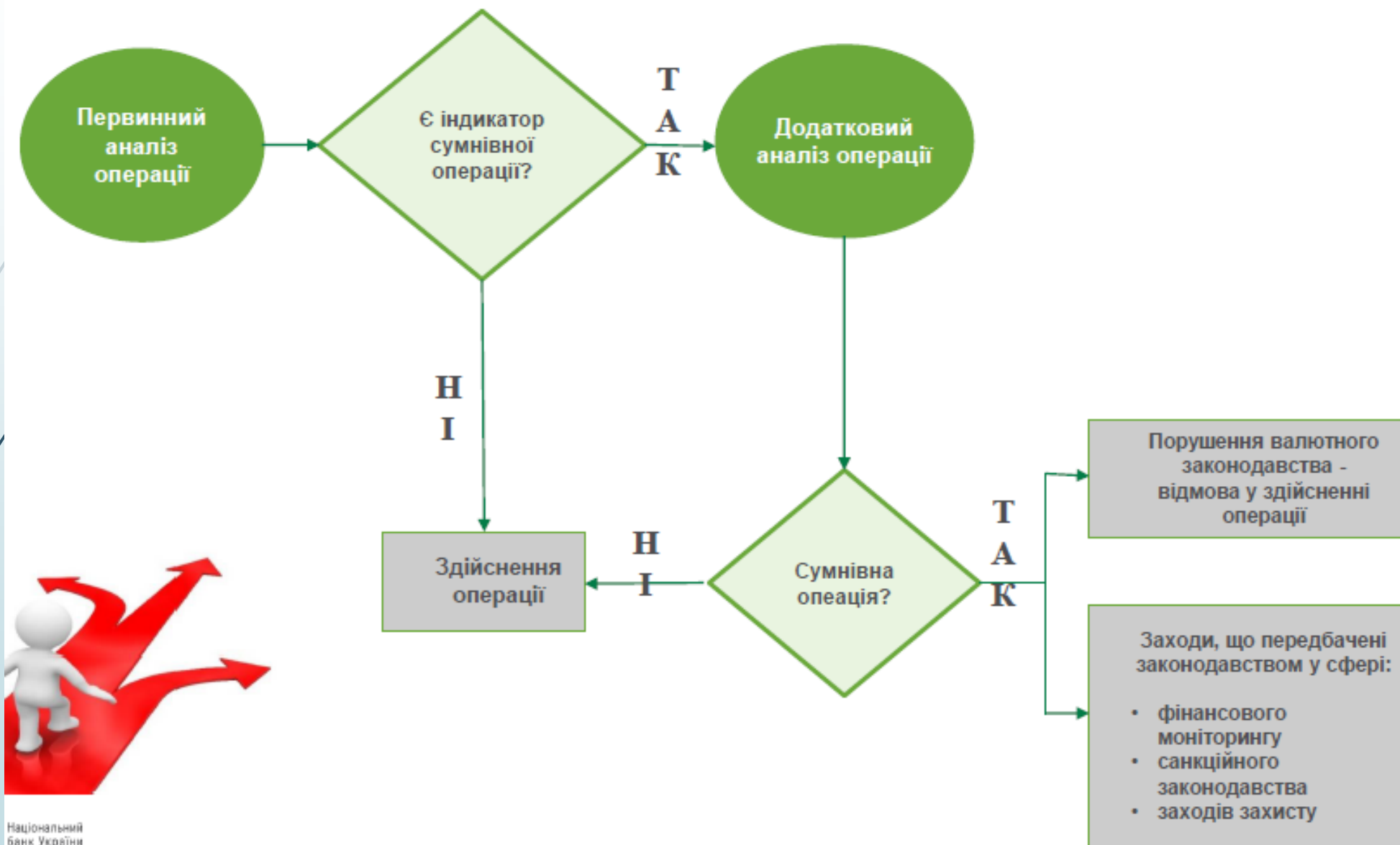
Нові:

- Дроблення валютної операції з метою уникнення вимог і обмежень
- Здійснення операцій в межах встановленого НБУ ліміту (EUR 200,000/2,000,000 на рік)
- Невідповідність вартості зовнішнього залучення ринковим умовам
- Фінансова допомога - основне джерело походження коштів (активів)

Ті, що існували до 07.02.2019:

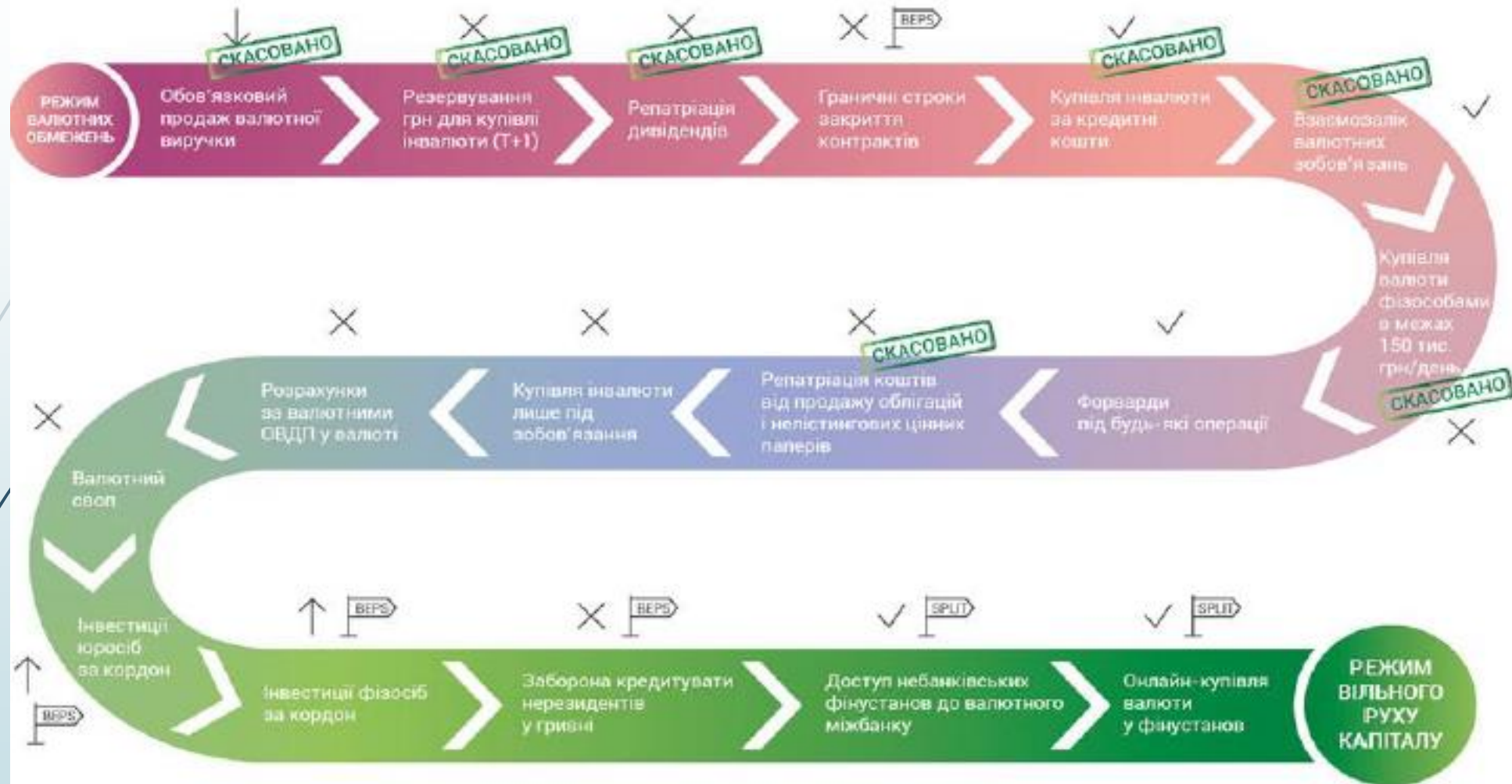
- Обсяг/вид/суть діяльності валютних операцій не відповідає звичайній діловій активності/змісту діяльності
- Відсутні економічна доцільність (сенси)/очевидна законна мета
- Операції фізичних осіб понад UAH 150,000 (крім навчання, лікування і т.п.)
- Невідповідність вартості продукції/робіт/послуг/активів ринковим умовам
- Операції здійснюються третіми особами або на користь третіх осіб (договори поруки, переведення боргу, заміна кредитора)
- Використання компаній-оболонок, ризикові юрисдикції (списки FATF, держава-агресор, тощо)
- Дивіденди, повернення інвестицій
- Інші індикатори на розсуд банку

Як банки здійснюють аналіз валютних операцій

Дорожня карта скасування валютних обмежень

(відповідно до темпів поліпшення макроекономічних умов)

Умовні позначення:

- від найпріоритетніших до менш пріоритетних кроків
- ↑ збільшення ліміту і його скасування
- ↓ зменшення ліміту і його скасування
- ✗ скасування усіх обмежень
- ✓ дозволено
- BEPS** не раніше впровадження Плану дій BEPS
- SPLIT** не раніше імплементації закону про "спліт"